

**AZƏRBAYCAN DİLİNİN TERMINOLOGİYASININ
ZƏNGİNLƏNMƏSİNDƏ ETNOQRAFİK LEKSİKANIN ROLU****Xülasə**

Millətlərarası ünsiyyət prosesində dil və təfəkkür, dil və mədəniyyət, eləcə də xalqın ruhu arasında əlaqə problemi xüsusi fərqlənir. Dilin mahiyyəti, funksional xüsusiyyətləri, mənşəyi və s. kimi suallar mənsub olduqları insanların taleyi ilə birbaşa bağlıdır. Təəssüflər olsun ki, Azərbaycan dilçiliyində dil hadisələrinin tədqiqi etnoqrafik leksikanı tam şəkildə deyil, bir qədər məhdud şəkildə əhatə edir. Bu zaman tədqiqat daha çox dialektoloji məsələlərlə məhdudlaşır. Dil daha çox informasiya mübadiləsi vasitəsi kimi qəbul edilir. Dil və təfəkkür, dil və milli mədəniyyət münasibətlərinin aspektləri geniş şəkildə tədqiqat tələb edir. Dilçiliyin digər elmlərlə kəsişməsinə dair tədqiqatlar nisbətən azdır.

Açar sözlər: dil, təfəkkür, mədəniyyət, dilin lüğət tərkibi, məişət leksikası, etnoqrafik leksika

Tarixini, mədəniyyətini və milli-mənəvi dəyərlərini qoruyub saxlayan xalqlar dünya tarixində hər zaman yaxşı mənada öz mühafizəkarlığı ilə fərqlənmişlər. Bu mühafizəkarlıq nəinki maddi və mənəvi mədəniyyətlərinə, eyni zamanda da dillərinə sahib çıxmaqları ilə nəticələnmişdir.

Dildə linqvistik assimilyasiya norma olub, xalqın idrakının inkişafında, formalaşmasında əsasdır. Psixoloji nəzəriyyələrə əsasən insanın və onun mənəvi dünyasının müəyyən edilməsində dil əsas kimi çıxış edir. Hind dillərinin əsas tədqiqatçılarından olan amerikalı Benjamin Vorfa görə, [https://wikifaz.icu/wiki/Benjamin_Lee_Whorf] insan öz ana dilinin əsasında təbiətə hakim kəsilərək onu dərk edir.

Müxtəlif zamanlarda insanlar söz haqqında, öz nitqi və ana dili haqqında düşü-nüb-daşınıb, sözlərin düzülüşü və mənaları, birləşmələrinin sirlərinin tədqiqi ilə məş-ğul olublar. Bu gün cəmiyyətin həyatında dilin roluna baxış standart olaraq qəbul edilir. Yəni dil informasiya ötürmə vasitəsi olaraq ünsiyyətə xidmət edir. Bu anlayışa uyğun olaraq, kifayət qədər əhatəli və informasiya ilə zəngin olduğu müddətdə hansı dildən istifadə etməyin, hansı dildə danışmağın heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Dilin ro-lunu dərk etməyə bu cür münəibət çox məhduddur və bu ilkin olaraq dilin təbiətini düzgün anlamamaqdan doğur. Bəli, dil kommunikasiya ehtiyaclarından meydana gə-lib və informasiya mübadiləsinə xidmət edir. Dilin kommunikativ funksiyasından başqa, ən azı onun qədər daha bir vacib funksiyası da mövcuddur ki, bu da idraki funksiyasıdır.

Dil vahidi olaraq söz ətraf aləmin əşya, predmet və hadisələrinin adlandırılma-sında əsas vasitə kimi çıxış edir. Hər hansı bir işi görməyə başlayanda ilk növbədə biz onu sözlər vasitəsilə dərk edirik.

Dil məxsus olduğu xalqın təfəkkürünü, dünyagörüşünü, zehniyyətini özündə əks

* Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan dilçiliyi kafedrası, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, müəllim.
nasibali2011@mail.ru

etdirir.

Sadə bir nümunə. Əksər xalqların düşüncəsinə görə, Qərbi Avropa dillərində danışmaq yeni kommunikativ imkanlar meydana gətirir. Dil ilə xalqın mədəniyyəti arasındakı əlaqəni bilmədən bu proses tam müsbət nəticə verib reallaşa bilməz.

Qeyd etdiyimiz kimi, dil məxsus olduğu xalqın həyatının, mədəniyyət və davranışının tərzidir. Xalq nümayəndələri arasında ortaq dilin olması mədəni fərqlər, davranış və düşüncə stereotiplərini aradan götürür.

Psixoloqlar göstərir ki, şəxsiyyətin və onun mənəvi dünyasının zənginliyinin formalaşmasında birbaşa olaraq böyüdüyü, boya-başa çatdığı dil mühüm rol oynayır. Türk xalqları dünyaya almanlardan fərqli baxır. Mənsub olduğumuz dil yalnız fikirlərimizi ifadə etmir, eyni zamanda fikirlərimizin meydana çıxmasını şərtləndirir. Təfəkkürün məzmunu birbaşa olaraq dilə təsir edir.

Müxtəlif millətlərdən olan insanlar eyni hadisənin izləyicisi ola bilər, lakin şüur onu nizamlayana qədər aldıkları təəssüratların sadəcə kaleydoskopudur (kaleydoskop - içinə baxıldıqda rəngli naxışlar görülən bir əşya) [<https://obastan.com/>].

Təhlillər göstərir ki, eyni hadisəni müşahidə edən xalqlar fərqli şeylər görərk onlara müxtəlif münasibət bəsləyir. Fərqli dillərdə danışan xalqlar ətraf aləmin dərinə müxtəlif nəzərlə baxırlar. Rus yazıçısı Sergey Dovlatovun dediyi kimi, “insan şəxsiyyətinin 90%-i dildən ibarətdir” və bununla razılaşmaq olmaz [<https://m-eng.ru/az/cleaning/yazyk-i-myshlenie-yazyk-kak-otrazhenie-nacionalnogo-myshleniya.html>].

Dilin mahiyyəti, funksional xüsusiyyətləri, mənşəyi və s. bu kimi məsələlər məxsus olduğu xalqın taleyi ilə birbaşa əlaqəlidir. Çox zaman dil yalnız informasiya mübadiləsi vasitəsi kimi görünür. Dil və təfəkkür, dil və milli mədəniyyət münasibətlərinin aspektləri hələ də dilçi alimlərimizin tədqiqat obyektinə çevrilməyib. Dilçiliyin başqa elmlərlə kəsişməsi barədə demək olar ki, tədqiqatlar yoxdur.

Etnoqrafiya etnik icmaları, onların tərkibini, yaranma proseslərini (etnogenezini), təbəqələşməsini, mədəni-məişət xüsusiyyətlərini (maddi və mənəvi mədəniyyət) və s. öyrənən elmdir.

“Etnoqrafiya” termini iki yunan sözündən olub: “ethnos” – xalq və “qrafika” – yazıram deməkdir [Axundov: 2006, 27]. Etnoqrafiya (eləcə də dilçilik) humanitar elmlər kateqoriyasına aiddir. Etnoqraflar üçün ilkin məlumatlar etnik cəmiyyətlərin həyatının bilavasitə müşahidəsi zamanı, habelə onların nümayəndələrinin öyrənilməsi nəticəsində əldə edilmiş məlumatlardır. Toplanmış məlumatlar əsasında etnik icmaların yaranması, mənşəyi və inkişafı, onlarda sosial institutların formalaşması öyrənilir. Həmçinin maddi və mənəvi mədəniyyəti təşkil edən etnik qrupların müasir həyatı və fəaliyyəti araşdırılır.

Müasir dövrdə millətlərarası qarşılıqlı əlaqələrə getdikcə daha çox diqqət yetirilir. Etnoqrafiyada öyrənilən məsələlər dilçilik baxımdan da aktual olub, xalqın dilinin formalaşması, tarixi inkişafı və s.kimi məsələləri araşdırır. Bu baxımdan dilçilik faydalı bir elm sahəsi olub, onun vasitəsilə dilin mahiyyəti, quruluşu, funksiyaları, fəa-

liyyəti, tarixi inkişaf yolu və s. öyrənilir. Dil həm sinxron, həm də diaxron aspektdə tədqiq olunaraq etnosun formalaşması tarixini müəyyən edir.

“Dilçilik” elmi humanitar elmlər kateqoriyasına daxil olub, aşağıdakı bir sıra problemləri həll etməyə kömək edir:

1. Dilin sosial mahiyyətini və onun əsas xüsusiyyətlərini müəyyən edir;
2. Dilin strukturunu öyrənir;
3. Dili ayrı-ayrılıqda deyil, qarşılıqlı əlaqədə olub, biri birindən asılı olan elementlərdən ibarət inteqral sistem kimi nəzərdən keçirir;
4. Dilin inkişafını cəmiyyətin inkişafı ilə birlikdə öyrənir;
5. Yazının yaranması və inkişafı məsələlərini araşdırır;
6. Dilin oxşarlıq, qohumluq və s. əlamətlərinə görə təsnifatını, sistemləşdirilməsini və qruplaşdırılmasını həyata keçirir;
7. Linqvistik tədqiqatların nəticələrini praktikada tətbiq edir (tətbiqi dilçilik);
8. Dilçiliyin digər elmlərlə (psixologiya, sosiologiya, tarix, fəlsəfə, riyaziyyat, məntiq və s.) əlaqələrini izləyir.

Dilçilik öz tədqiqat obyektini öyrənərkən digər elmlərlə fəal qarşılıqlı əlaqədə olur və bu əlaqədə etnoqrafiya ilə dilçiliyin qarşılıqlı əlaqəsi xüsusi yer tutur.

Dilçiliklə etnoqrafiyanın əlaqəsini bir neçə aspektdə izah etmək olar.

Birincisi, dildə xüsusi lay təşkil edən etnoqrafik vahidlər əksərən dialekt leksikası olub, müəyyən etnik birliyə aid olan insanlara xas məişət əşyalarının - binaların, geyimlərin, qab-qacaq şeylərinin və s. adlarını əhatə edir.

İkincisi, dillərin və etnik qrupların əlaqəli təsnifatını verir;

Üçüncüsü, istifadə olunan dildə xalqın etnik kimliyinin necə ifadə olunduğunu müəyyən edir.

Etnoqraflar üçün linqvistik mənbələr aktual və maraqlı olub həmişə əhəmiyyətlidir. Linqvistik materiallar etnoqrafiyada ikinci dərəcəli material rolunu oynayır.

Etnoqrafiya və dilçilik qeyri-obyektlərlə ayrılır və yaradılmış xüsusi mətnin tipi linqvistik təsvirə malikdir. Etnoqraf etnoqrafiya üzrə xüsusi genişləndirilmiş əlaqəli mətn, dilçi isə bundan fərqli olaraq xüsusi mətn - lüğət yaradır.

Etnoqraf əldə etdiyi məlumatı müasir ədəbi dildə yazır və imkan daxilində daha çox ədəbi və standart terminlərdən istifadə edir, dialekt adlarını mötərizədə, dırnaq içərisində və ya kursivlə verir. Dilçi isə dil faktını mənbədə olduğu kimi verərək onu təhlil edir.

Dilin lüğət tərkibi, demək olar ki, davamlı olaraq dəyişmədədir. Sənaye və kənd təsərrüfatının, ticarət və nəqliyyatın, texnika və elmin inkişafı dilə yeni söz və ifadələrin daxil olmasını tələb edir. Lüğətdə ilk növbədə dilin tarixi ilə xalqın tarixi arasında əlaqə birbaşa olaraq özünü göstərir. Lakin unutmamaq olmasın ki, xalqın ictimai həyatının inkişafı ilə bağlı lüğət tərkibinin zənginləşməsi hər bir dildə onun inkişafının daxili qanunauyğunluğuna uyğun olaraq baş verir.

Tematik qruplar üzrə dilin lüğət tərkibinin öyrənilməsi ilk növbədə lüğətlərdə qeydə alınmamış leksik vahidləri aşkar etməyə, onların öyrənilməsinə imkan yaradır.

Son zamanlar Azərbaycan dilinin lüğəti tərkibi müxtəlif tematik qruplar üzrə öyrənilməyə başlanmışdır. Lakin bir çox tematik və leksik-semantik söz qrupları hələ də az öyrənilmişdir. Bunlara çoxəsrlik tarixi olan Azərbaycan dilinin etnoqrafik lüğəti və xalqın, etnik qrupların fəlsəfəsi, mədəniyyət tarixi və psixologiyasını aid etmək olar.

Etnolinqvistika dil və mədəniyyət hadisələri arasındakı əlaqələrin tədqiqi ilə məşğul olur. Sözün geniş mənasında etnolinqvistika etnik qrupla dil arasındakı əlaqəni bütün müxtəlifliyi ilə öyrənən bir elmdir. O, humanitar biliyin sosiolinqvistika və psixolinqvistika, ünsiyyət etnologiyası və etnoqrafiyası, folklor, mifologiya və poetika kimi sahələri ilə kəşifir. Etnolinqvistikanın predmetinə dil və ənənəvi mədəniyyət kimi sahələr ilə yanaşı, təfəkkürün dil və etnik spesifikliyi, daxili və millətlərarası təmaslarda etnolinqvistik proseslər də aiddir.

Ümumiyyətlə, etnolinqvistika termini etnoqrafiya və etnologiya anlayışlarını özündə qoruyub saxlayan və müstəqil elmi sahə kimi formalaşma mərhələsini keçən bir elmdir. Dar mənada etnolinqvistika dil və mənəvi mədəniyyət, xalq yaradıcılığı və xalq mentaliteti arasında əlaqəni öyrənən dilçiliyin bir sahəsi hesab olunur.

Akademik N.İ.Tolstoy göstərir ki, “Etnolinqvistika dilçiliyin bölməsi olaraq, dil və mənəvi mədəniyyət, dil və xalq mentaliteti, dil və xalq yaradıcılığının əlaqəsi, onların qarşılıqlı asılılığını və müxtəlif yazışma növlərini nəzərdən keçirməyə yönələn bir sahədir” [https://wikifaz.icu/wiki/Benjamin_Lee_Whorf]. Azərbaycan dilində isə, bu sahə birbaşa olaraq etnoqrafik leksikanın əsasını təşkil edir. Akademikin fikrincə, etnolinqvistikada dil hansı substansiyanın (linqvistik və ya qeyri-linqvistik) və hansı funksiyanın (kommunikativ, mifoloji, mərasim, idrak və s.) təhlil edilməsindən asılı olmayaraq, həmişə əsas tədqiqat predmeti mədəni və tarixi kontekstdə sözün ilkin mənasını və onun semantik təkamül istiqamətini tədqiq etməkdir.

Etnolinqvistika dilçiliklə həmsərhəd olan elmi istiqamət olduğundan, etnoqrafiya və dilçiliyin məlumatları nəzərə alınmadan etnolinqvistikada geniş səpkili tədqiqatlar aparmaq mümkün deyil. Əgər etnoqraflar xalqın maddi-mənəvi mədəniyyətinin, adət-ənənələrinin etnik xüsusiyyətlərini öyrənsə, o zaman dilçilər ilkin olaraq folklorşünasların və etnoqrafların bu sahədə olan elmi tədqiqatlarının nəticələrini bilməlidirlər. Müxtəlif xalqların özünəməxsus olan çoxəsrlik tarixi, maddi və mənəvi mədəniyyəti, milli adət-ənənələri, təsərrüfatı və təsərrüfat həyat tərzini onun dilində, daha konkret desək, tədqiqatçılar tərəfindən tərtib olunan etnoqrafik lüğətlərdə bu və ya digər şəkildə öz geniş əksini tapır.

Qeyd etmək lazımdır ki, dilçilik ədəbiyyatlarında “etnoqrafik leksika” termininin dəqiq elmi tərifinə haqqında heç bir məlumat yoxdur. Dilçilikdə “etnoqrafik leksika”ni hər hansı digər lüğət qrupundan ayırmağa imkan verən xüsusi meyarlar yoxdur.

Azərbaycan dilçiliyində etnoqrafik leksikanın tədqiqinə dair bir neçə əsəri qeyd etmək olar. Buna baxmayaraq, bizə elə gəlir ki, bu anlayışı əsaslandırmaq və onun mahiyyətini açıqlamaq lazımdır. Əgər leksika dilin lüğət tərkibidirsə, bizim etnoqrafik leksika haqqında anlayışımız “etnoqrafiya”nın tərifini genişləndirəcək. Bu baxımdan lüğətlərə müraciət edək. Qeyd edək ki, müxtəlif lüğətlərdə bu anlayış müxtəlif

cür şərh olunur. Ensiklopedik lüğətdə (F.A. Brokhauz və İ.A. Efrona) “etnoqrafiya” anlayışına belə bir tərif verir: “...tarix və tarixdən əvvəlki arxeologiyanın əhatə dairəsinə daxil olmayan xalqların mədəniyyətini öyrənən bir elm olub, əsasən ibtidai xalqların və ibtidai sistemin xüsusiyyətlərini özündə saxlayan sivil xalqları tədqiq edir”.

Etnoqrafik leksikanı tədqiq edənlər bu elmin vəzifəsini insanların, xüsusən də xalqların həyat tərzini, adət və ənənələrini ən yaxından öyrənən elm kimi müəyyən etmişdilər.

Etnoqrafik leksikanın özünəməxsus leksik-semantik bölmələri var. Bunlara:

1) maddi mədəniyyət (yemək; qida əldə etmə üsulları və onların yaratdığı təsərrüfat formaları; alətlər; qablar; silahlar; rabitə vasitələri; mənzil; geyim və zinət əşyaları);

2) sosial sistem (nikah və ailə; sosial birliklər);

3) mənəvi mədəniyyət (dil və din; əxlaq; incəsənət; şeir; yazı) daxildir.

Rus ədəbi dilinin lüğətlərində [Словарь современного русского литературного языка: 1965, s. 1942-1943; Ожегов: 1986, s. 791] bu elmin iki mənası verilir:

“1. Xalqların maddi və mənəvi mədəniyyətini, onların mədəni və tarixi əlaqələrini öyrənən elm.

2. İstənilən xalqın, millətin məişətinin, adət-ənənəsinin, mədəniyyətinin bütün xüsusiyyətlərinin məcmusu”.

Beləliklə, etnoqrafik leksika hər hansı bir xalqın məişət xüsusiyyətlərini, adət-ənənələrini, mədəniyyətlərini, bir sözlə, maddi və mənəvi həyatını əks etdirən sözləri tədqiq edir. Məişət əşyaları, qab-qacaq, yemək, geyim, yaşayışla bağlı olan sözlər və hadisələr maddi mədəniyyətin ilkin tədqiqat obyektləridir. Maddi mədəniyyət hadisələrini əks etdirən bu leksika mövzu baxımdan məişət leksikası ilə üst-üstə düşür. Nəsil-dən-nəslə ötürülən müəyyən bir xalqın məişət həyatının təşkili və həyata keçirilməsi yolları yalnız ona uyğun gələn gündəlik həyat tərzini təşkil edir, onun öyrənilməsi etnoqrafik tədqiqatın məqsədidir. Xalqın həyat tərzini özündə əks etdirən məfhum, söz və ifadələrin təhlili linqvistik tədqiqatlar üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Qeyd olunmalıdır ki, məişət leksikası ilə etnoqrafik leksika anlayışları tamamilə ayrı-ayrı anlayışlar olub, hər birinin əhatə dairəsi fərqlidir.

Məişət leksikası etnolinqvistik statusuna və materialın əhatə dairəsinə görə, dar və geniş yanaşmadan asılı olaraq, müxtəlif cür nəzərdən keçirilir. Məişət leksikasına aid olan dil vahidləri etnoqrafik leksikanın bütün zənginliyini əhatə edə bilməz. Məişət leksikası dilin lüğət tərkibinin dar bir sahəsidir, lakin etnoqrafik leksika dərin qədimliyə söykənir, xalqın çoxəsrlik etnik-mədəni ənənəsini özündə əks etdirir, başqa xalqların oxşar mədəniyyəti ilə sıx bağlı olan, təkcə dil baxımından deyil, həm də həyat tərzinə görə yaxın olan münasibətləri araşdırır.

Dilçilik ədəbiyyatlarında “etnoqrafik leksika” termini ilə yanaşı, “etnomədəni leksika”, “etnoqrafik dialektizmlər”, “etnoqrafizmlər” kimi sinonim terminlərə rast gəlirik.

Etnoqrafizmlərdə xalqın məişət xüsusiyyətləri ilə bağlı əşya və anlayışları bildirən sözlər, eyni zamanda xalqa məxsus olan geyim şeylərin və adət-ənənələrlə bağlı leksik vahidlər yer alır. Xalq adət-ənənələri və mərasimləri xalqın mənəvi, sosial və sosial-iqtisadi həyatında dərin kök saldığından, etnoqrafizmlərdə də konkret xalqın milli xüsusiyyətləri, xarakteri və mentaliteti özünü ifadə edir. Buna görə də “etnoqrafik leksika” və “etnoqrafizmlər” terminlərinin paralel işlədilməsi tamamilə təbiidir.

Məlum olduğu kimi, istifadə dairəsindən asılı olaraq, sözlər iki leksik təbəqəyə bölünür: ümumişlək dil vahidləri – aktiv istifadə lüğəti; müəyyən bir ərazinin əhalisi tərəfindən istifadə olunan sözlər. İkinci qrup sözlər əsasən dialekt leksikasını təşkil edir.

Burada müəyyən ərazinin əhalisinə aid olan təsərrüfat, məişət və mədəniyyəti üçün xarakterik olan anlayışları ifadə edən sözlər əks olunur.

Beləliklə, etnoqrafik leksikanı ümumi və dialekt leksikası olaraq iki yerə bölmək olar. Etnoqrafik dialektizmlər dedikdə, yerli həyatın xüsusiyyətlərini bütün semantikasını və zahiri formasını ilə özündə ehtiva edən məhəlli leksik vahidlər başa düşülür.

Azərbaycan dilinin etnoqrafik leksikasını iki böyük leksik-semantik qrupa bölmək olar:

- 1) maddi-mədəniyyət terminləri;
- 2) mənəvi mədəniyyət terminləri.

Bundan əlavə, hər bir qrup kiçik alt qruplara bölünür. Azərbaycan xalqının maddi-mədəniyyəti ilə əlaqəli lüğət tərkibinə daxildir:

a) yaşayışla əlaqəli olan binaların, tikililərin adları. Məs.: çadır, alaçıq, dəyə, daxma, koma, qazma və s.

b) məişət əşyalarının (qab-qacaq, avadanlıqlar və s.) adlarını bildirən etnoqrafizmlər; məs.: kasa, sini, masqura və s.

c) geyim və bəzək əşyalarının adları; məs.: don, kofta, köynək, dingə, qıymaçə və s.

d) yemək və içki adları; məs.: küftə, dolma, kabab, ayran, şərbət, çörək və s.

Mənəvi mədəniyyətlə əlaqəli leksikaya isə aşağıdakılar daxildir:

- 1) adət-ənənə, ritual və inanclarla, bayramlarla bağlı etnoqrafizmlər;
- 2) mərasim leksikası;
- 3) mifoloji leksika;
- 4) xalq musiqi və rəqslərinin, musiqi alətlərinin adları və s.

Nəticə etibarilə qeyd etmək lazımdır ki, etnoqrafik leksika Azərbaycan xalqının etnik mədəniyyətinin çoxəsrlik ənənəsini özündə əks etdirir. Etnoqrafik leksika digər türk xalqlarının oxşar mədəniyyəti ilə sıx bağlıdır. Bu bağlılıq təkcə dildə deyil, həm də həyat tərzində izlənilir.

Əsrlər boyu insanların mənəvi və ictimai fəaliyyəti zamanı formalaşmış leksik vahidlərin öyrənilməsi hər zaman zərurət olub, dil vahidlərinin leksik-semantik və struktur inkişafına dair qiymətli materialları üzə çıxardır. Bu eyni zamanda qədim azərbaycanlıların təsərrüfat fəaliyyətinin müxtəlif aspektlərinin açılmasına töhfə ve-

rir; xalqımızın qohum və qohum olmayan etnik qruplarla dil, iqtisadi və mədəni əlaqələrini üzə çıxarır.

ƏDƏBİYYAT

1. Adilov M.İ., Verdiyeva Z.N., Ağayeva F.M. İzahlı dilçilik terminləri lüğəti. Bakı, "Elm və təhsil", 2020
2. Axundov A. *Ümumi dilçilik*. Bakı: Şərq-Qərb, 2006
3. Azərbaycan etnoqrafiyası. Üç cilddə. I cild. Bakı, "Şərq-Qərb", 2007
4. Azərbaycan etnoqrafiyası. Üç cilddə. II cild. Bakı, "Şərq-Qərb", 2007
5. Azərbaycan etnoqrafiyası. Üç cilddə. III cild. Bakı, "Şərq-Qərb", 2007
6. Cəfərov S. *Müasir Azərbaycan dili*. II hissə. *Leksika*. Bakı: Şərq-Qərb, 2007
7. Mustafayev A.H. Azərbaycan maddi mədəniyyət tarixi (etnoqrafik materiallar əsasında tipoloji tədqiqat). Bakı, Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2009
8. Ожегов С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов. М., 1986.
9. Словарь современного русского литературного языка. М.; Л., 1965.
10. https://wikifaz.icu/wiki/Benjamin_Lee_Whorf
11. <https://m-eng.ru/az/cleaning/yazyk-i-myshlenie-yazyk-kak-otrazhenie-nacionalnogo-myshleniya.html>
12. <https://obastan.com/>

Sabina VALIYEVA

THE ROLE OF ETHNOGRAPHIC VOCABULARY IN ENRICHING THE TERMINOLOGY OF THE AZERBAIJANI LANGUAGE

SUMMMARY

In the process of interethnic communication, the problem of communication of language and thought, language and culture, as well as the spirit of the people, is highlighted. The essence of the language, functional features, origin, etc. such questions are directly related to the fate of the people to whom they belong. Unfortunately, the study of linguistic phenomena in Azerbaijani linguistics covers ethnographic vocabulary not completely, but somewhat limitedly. At the same time, research is mainly limited to dialectological issues. Language is seen more as a means of information exchange. Aspects of the relationship between language and thought, language and national culture require extensive research. Studies on the intersection of linguistics with other sciences are relatively few.

Key words: *language, thinking, culture, language vocabulary, everyday vocabulary, ethnographic vocabulary*

Сабина ВЕЛИЕВА

**РОЛЬ ЭТНОГРАФИЧЕСКОЙ ЛЕКСИКИ В ОБОГАЩЕНИИ ТЕРМИНОЛОГИИ
АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКА**

РЕЗЮМЕ

В процессе межнационального общения особо выделяется проблема общения языка и мысли, языка и культуры, а также духа народа. Такие вопросы, как природа языка, функциональные особенности, происхождение и т.д. напрямую связаны с судьбой людей, которым они принадлежат. К сожалению, изучение языковых явлений в азербайджанском языкознании охватывает этнографическую лексику не полностью, а несколько ограниченно. При этом исследования в основном ограничиваются диалектологическими вопросами. Язык рассматривается больше как средство обмена информацией. Аспекты отношений языка и мысли, языка и национальной культуры требуют обширного исследования. Исследований на пересечении языкознания с другими науками относительно немного.

Ключевые слова: язык, мышление, культура, лексика языка, бытовая лексика, этнографическая лексика.